

UR

NYHETERNA

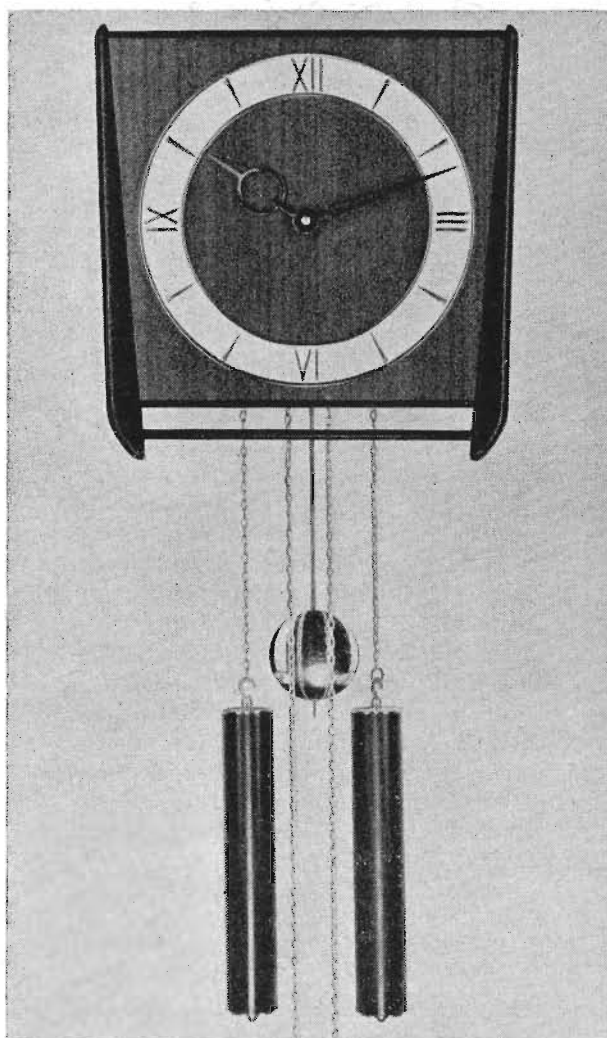
TIDNING FÖR URTEKNIK OCH URHANDEL

Årg 16

Juli 1959

Nr 7

NYKOMPONERAT LODUR

Lodur för modern interiör.

Det loddrivna uret har gammalt påbrå, i själva verket hör det hemma i den mekaniska urets uppkomstperiod. Man tycker, att en så gammal tidmätartyp skulle kunna ha tjänat ut för längesen. Men så är ingalunda förhållandet. Loduret har en charm, som aldrig blir för gammal. Loden med sina länkar eller linor ha alltid fånglat ögat, de ha i sin saktfärdiga, pålitliga gång nedåt något avmätt tryggt över sig, som meddelar sig till omgivningen.

Vår tid har ett vaket intresse för loduret och det uppenbarar sig ständigt och

jämt i nya former, avpassade efter tidens varierande stilkrav. Ett av de senaste förslagen till lodur för ett modernt hem ses här ovan.

Som synes är det hållet i ren och saklik stil. Materialet är antingen mahogny eller teak med de måttfulla sidostyckena i svart eller vitt liksom de smala ovan- och nedankanterna. Loden kunna fås antingen svartlackerade eller gula. Kedjan är i båda fallen gul. Sifferringen är vit med polerade mässingskanter både i innerringen och ytterkanten. Siffrorna äro blankpolerade mässings-

siffror i relieff. Uret är utrustat med s. k. bimbamslag, d. v. s. slagen utföras på tre klangstavar. Nr 6052 är urets nummer och värt att lägga på minnet. Det är ett ur, som är prydligt i hemmiljön och behagligt att låta ögat vila på, vilket ej är minsta charmen hos loduret. Det är ett gångsäkert ur och även detta är en egenskap, som traditionsenligt kännetecknar loduret. Dess pålitlighet har prövats i hundratals år och den nya tekniken har förvisso sett till, att det gamla ryktet ej varit felaktigt.

De självlysande urtavlor

Diskussionen om faran av radioaktiv strålning från de självlysande urtavlor har visserligen mojnät av, men den har inte helt tystnat. I USA frågar man ständigt och jämt sakkunskapen, hur saken egentligen förhåller sig. Nu är det dr Hanson Blatz, USA:s ledande expert på radioaktiv strålning, som fått upplysa allmänheten om saksälet.

Den frågan har ställts honom, om de statliga myndigheterna vidtagit några åtgärder, så att de ur med självlysande tavla, som i dag säljas, äro ofarliga för människans hälsa.

Med anledning härav påpekar dr Blatz, att hälsodepartementet har genomfört ett standardmått för mätning av radioaktiviteten hos bl. a. urtavlor av självlysande typ. Flera av staterna inom USA äro f. n. sysselsatta med utarbetandet av speciella bestämmelser för skydd mot radioaktiv strålning och detta lagarbete har satts i gång på grund av rekommendationer från nationalkommittén för skydd mot radioaktiv strålning.

Det förekommer i amerikansk press då och då uppgifter om personer, som skulle blivit skadade till hälsan genom bärandet av självlysande armbandsur och det är inte mer än naturligt, att allmänheten blir oroad av dylika uppgifter.

Dr Blatz meddelar emellertid, att ingen av dessa historier, som granskats av de främsta auktoriteterna på radioaktivitetens område, visat sig vara sannfärdig. Experterna fastslå, att dylika historier merendels uppkomma genom journalistiska misstag eller strävan efter att få fram något sensationellt. Vetenskapen beklagar att så sker, ej minst därför att uppmärksamheten vändes från de områden, där faran verkligen finnes som t. ex. säkerhetsåtgärder vid användning av x-strålar m. m. inom medicinen, tandläkekonsten, skoindustrin m. m. För övrigt har man ju alla de maskiner och det material inom industrin, som producera radium, vilka samtliga ha en väsentlig betydelse för hälsoproblemet.

Uppgifterna om för hög radioaktivitet hos urtavlor böra även ur en an-

nan synpunkt tagas med största försiktighet. Mätningen av den radioaktiva strålningen är ingalunda en enkel sak, som kan skötas av vilken otränad person som helst. Det är resultatet av mätningar utförda av inkompetent folk, som givit värden, vilka gjort stort larm i pressen.

De noggranna, vetenskapliga undersökningar, som gjorts i New York beträffande strålningen håller sig under den gräns, som är lagligen stipulerad. Undersökningen inriktar sig på att se, hur radioaktiviteten verkar på urets bakboett, eftersom det är denna, som har direkt kontakt med huden.

Något fall av sjukdom, som förorsakats av självlysande urtavla, har dr Blatz ej hört omtalas och han är säker på, att, om något dylikt fall förekommit på t. ex. sjukhus eller någon annan klinik, detta i så fall skulle framdragits av den medicinska vetenskapen.

Man kan sålunda tryggt utgå ifrån, att det är fullkomligt riskfritt att bära ett ur av vanligt märke med självlysande tavla och att detta uttalande är baserat på vetenskapliga experters undersökningar.

För var och en är det tämligen klart, att urfabrikanterna själva nog se till, att man håller sig på den säkra sidan. Ett steg åt andra hållet skulle betyda katastrof för fabrikanterna.

Till detta kan läggas, att ett ämne — strontium 90 — bannlysts vid fabrikationen av självlysande urtavlor och visare. Den amerikanska atomenergikommissionen har utfärdat försäljningsförbud för tre stora amerikanska urfabrikanter av ur och väckare med självlysande tavlor, i vilkas urmaterial strontium 90 ingår. Det gäller General Times Corporation, avd. Westclox (det gäller bordsur och väckarur), Elgin Watch Company i Elgin (Illinois) och Bulova Watch Company i New York. En undersökning pågår även hos American Phosphos Corporation Valley Forge Center (Pennsylvania), som beskylles för att ha importerat ett kvantum strontium 90 utan att ha behörig licens från atomkommissionen. Företaget producerar lysmassa.

Det har inte varit möjligt för atomkommissionen, att fastställa, hur många armbands-, fick- eller bordsur med strontiumtavlor, som funnit vägen ut till allmänheten, trots att de berörda fabrikanterna hjälpt till så mycket de förmått. Bulova Watch Company utände omedelbart ett meddelande, att de i självlysande tavlor och visare, som företaget levererar, strontium 90 ej ingår i mer än ett enda ur. Detta gäller både föregående och nuvarande produktion.

Schweiziska urfabrikanternas förbund har meddelat, att resultatet av särskilt

gjorda undersökningar blivit, att strontium 90 praktiskt taget ej numera användes i Schweiz vid framställningen av självlysande urtavlor eller visare.

Strontium 90 har även väckt farhågor i London, där en parlamentsledamot i underhuset ställt frågan, vilka åtgärder, som hittills vidtagits för att stoppa importen av schweiziska ur, vilkas tavlor innehålla radioaktiv substans.

Minister John Vaughan-Morgan besvarade skriftligt frågan. I svaret meddelades, att det endast var ett fåtal av denna typ av ur, som införts. Skulle det visa sig, att dylika ur utgöra en fara för hälsan, kommer frågan om importförbud att aktualiseras.

Ur och person

Tack vare vibrografen kan man numera lätt testa urets gångsäkerhet och vibrografen är ett mycket nyttigt instrument för kundservicen.

En person får sitt ur reparerat och vederbörligen inställt med vibrografen som kontrollant. Efter en tid återkommer kunden och klagar över, att uret inte håller tiden som det bör göra. Vibrografen kontrollerar och ger kunden rätt. Det hela verkar besynnerligt, men är det i själva verket ej. Uret är nämligen reglerat efter vibrografen och ej efter bäraren av uret.

Ett märkesur noggrant justerat i affären och praktiskt taget rättgående behöver i de flesta fall efter någon tid omjusteras, uret i affären är en sak, hos bäraren en annan. Två personer ha aldrig precis samma vanor. Somliga dra upp uret på morgonen, andra på kvällen, somliga dra uret helt upp på en gång, andra dra då och då och många gånger glömmar man helt enkelt att dra upp uret. Att helt låta ett märkesur gå ned och först då dra upp det är vanligtvis tillräckligt för att gången skall ändra sig.

När man kontrollerar uret med vibrografen, sker detta med uret i olika lägen för att se, var gången är stabilast. Den saken tänker folk i allmänhet inte på. Somliga lägga sitt ur på nattduksbordet eller under huvudkudden, hänga upp det på sängen eller helt enkelt låta det hänga kvar i västfickan, om man nu bär fickur. Uret blir faktiskt beroende av bärarens vanor och det är tämligen lättförståeligt, att det då kan bli förändringar i gångprestationen. Vill man ha sitt ur att gå rätt, skall man således vänja det vid regelbundna vanor och man skall, när avvikelserna börja ge sig till känna, ta sig en funderrare på, om man inte börjar slarva en smula med de vanor, som uret trivs med. Felet sitter inte i uret, det sitter hos bäraren själv.

P. L.

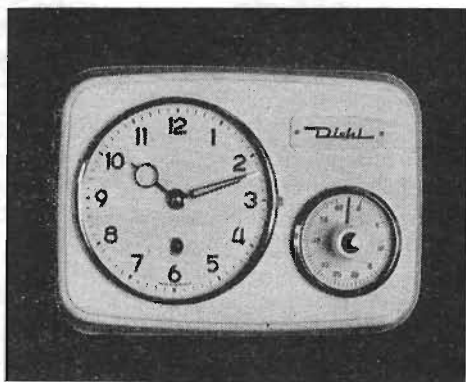
Utkommer med ett nr varje månad.

Ansvarig utgivare:

Chefsurmakare Bertil Nilsson

Redaktionens adress:

Stortorget 3, Malmö. Telefon 714 45

Diehlur med korttidsmätare.

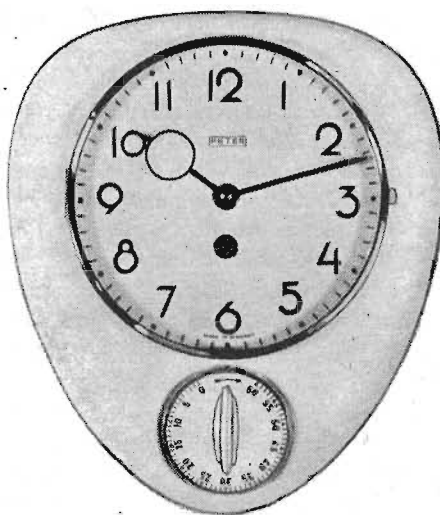
För husmodern av i dag gäller det att passa tiden och det särskilt i köket. Det är så mycket köksarbete, som i vår tid blivit tidsbegränsat både för tillredningen och för att spara på det moderna bränslet. Att då ha en pålitlig tjänare, som automatiskt vaktar tiden, är ovärderligt.

Till den kategorien hör det ovan avbildade köksuret från den välkända fabriken "Diehl". Det är ett ur med korttidsmätare för 60 minuter.

Materialet i uret är vitlackerad plåt med blå underkant, som är perforerad i och för signalljudets skull. Hörnen äro rundade, dörren är försedd med mäsingsring och siffrorna, som äro tydliga, i brun ton, äro målade direkt på fodret. Tvärformatet gör, att baksidan är försedd med två upphängningsarmar. Uret, som bär nummer 67—51, levereras med

underkanten i olika färger och kan även fås med Diehl-elektrobatteriverk. Verket är annars ett åttadygnsverk.

Med åttadygnsverk är även det cartel-formade köksur, som här avbildats, utrustat. Fodret på detta ur är keramik med blankpolerad ytterkant i guld. Korttidsmätaren har sextio minuter. Urets mycket lättlästa, bruna siffror äro målade direkt på keramiken och skyddas av en glasdörr med blankpolerad mässingsring. Detta ur, som har nr 8860, uppvisar en ny, enkel ruck-

Köksur av cartelform.

ningsanordning av skivform, varigenom uret blir ganska tätt och verket skyddas för damm och fuktighet. Verket är ett åttadygnsverk.

Att hålla reda på tiden under natten har varit ett besvärligt problem alla dagar. Nu är ju natten till att vila på och njuta sömnen, men det kan ju inte förnekas, att det vid många tillfällen är viktigt att veta, vad tiden lider, även under den mörka delen av dygnet.

Man skulle hålla för tämligen troligt, att man inte hade nattur, förrän man fick det mekaniska uret. Sol- och vattenur lämpa sig ju inte för användning under natten. I själva verket är det beträffande vattenuret felaktigt. Vattenur för nattligt bruk hade man redan på de gamla egyptiernas tid och man känner även namnet på den, som rosar sig av att ha hittat på det. Det är en prins vid namn Amenemhe't, faraos sigillbevarare, som i en bevarad anteckning om sig själv beskriver ett av honom upfunnet vattenur för nattligt bruk. Han torde ha varit född omkring 1565 f. Kr. Vid beskrivningen av sitt ur använder han den vanliga hieroglyfen för vattenur och den har formen av en vanlig blomkruka. Ett dylikt vatteur har man funnit i templet i Karnak och det kan dateras till c:a 1450 f. Kr. Det är tydligt, att de brukliga egyptiska vattenuren gå tillbaka på Amenemhe'ts konstruktion.

År 1942 publicerade dr F. Hoepfer försök, som han gjort med en behållare av samma typ som det egyptiska vattenuret och med en lutning av väggen på 70°, en lutning som alla kända egyptiska vattenur ha. Men för att få en vertikal vattenyta på en viss given tid, måste man ha ett kärl med 77° lutning. Han kalkylerade med, att med en lutning av 77° och en vattentemperatur beräknad efter medeltemperaturfallet på natten i Egypten ett fel på tre kvarts timme skulle insmyga sig och det skulle de egyptiska astronomerna, som voro väl hemma på sitt område, ej kunna godkänna. I stället reducerade han temperaturen i sin behållare med en termostat 1,5° pr timme, vilket han räknade med var medeltalet på temperaturnedgången under natten. Resultatet visade sig vara riktigt. Han fick samma vattenstånd på samma tid.

Karnakuret är på insidan märkt med vertikalt placerade rader av punkter på skiftande avstånd från varandra, representerande längden på nattimmarna under de olika månaderna. För att avläsa uret måste man givetvis ha belysning.

Det behöver man ej på senare tids konstruktioner med uppstående knoppar, på vilka man kunde, så att säga, känna sig fram till, vad klockan var. Ett klosterur av denna typ från c:a 1400 från S:t Sebalduskyrkan i Nürnberg, nu förvarat i Germanisches Museum

(Forts. å sid. 6)

SCHWEIZ

Oumbärlig för alla grossister

"GUIDE DES ACHETEURS"

(The "Buyers Guide")

1959

över ur- och bijouterifabrikerna samt med dem samarbetande företag; en speciell engelsk-, fransk- och tyskspråkig katalog över alla schweiziska fabriker inom branschen.

1168 sidor.

Pris schweiziska francs 20,—.

Vid beställning torde likvid insändas per check.

Utgivare:

Bureau de Documentation Industrielle

4, Tour de l'Île, Genève (Suisse)

Ur som identifieringsbevis

Frågan om personidentifiering är i många fall ganska svårlöst och många förslag till en praktisk och verkligt effektiv lösning ha framlagts. För ej så värst länge sedan var denna fråga uppe på en läkarekongress i Mainz och här rekommenderade man införandet av ett "olycksfallspass". Münchenprofessorn Maurer har föreslagit införandet av ett kort med bärarens blodformel som kompletteras med personkort. Felet med dessa identifieringskort är, att dylika papper rätt snart bli slitna och lätt för-
därvas av vatten, eld o. s. v.

Ett helt annat förslag har urfabrikanten Karl Eugen Kopp i Pforzheim kommit med och detta hade man tillfälle att studera på årets Hannovermessa.

Uppslaget är helt enkelt ett ur, som förses med identitetsmärke. Man bär sålunda ett armbandsur med bakboett av stål, på vars ytersida bärarens namn, födelsedag och -år, telefonnr, adress, blodgrupp o. d. ingraveras. Behovet av dylika uppgifter vid t. ex. olycksfall är stort och onekligen förefaller detta uppslag vara synnerligen lyckat.

Det är egentligen ej fråga om att propagera för en ny typ av ur utan att utnyttja ett allmänt brukat föremål på praktiskt sätt. En undersökning har gjorts i Förbundsrepubliken om, i hur stor utsträckning armbandsuret användes. Det har då visat sig, att nära nog varje vuxen person och vart tredje barn bär armbandsur. Om varje bärare hade

sin identifiering på sitt armbandsur, skulle sålunda en stor del av Västtyskland ha löst detta problem.

Naturligtvis skall man ej räkna med, att man nödvändigtvis skall råka ut för ett olycksfall, men det kan ej förnekas, att det skänker en viss känsla av trygghet att ha identifieringen med sig i hållbart material. Vid olycksfall är det ofta av största vikt att snabbt få reda på den skadades blodgrupp för att kunna göra en blodöverföring och denna uppgift har man bl. a. på sitt armbandsur för att nu bara nämna ett exempel.

Många gånger har man bl. a. i Tyskland haft den frågan på tal, att man skulle förse kroppen med ett oförstörbart identifieringsmärke, men förslaget har stött på patrull. Psykologiska grunder ha legat till grund för motviljan mot dylik obligatorisk märkning av medborgarna.

Placeringen av personidentifieringen på uret är ju något helt annat och är ju på sätt och vis ingen direkt nyhet; bakboettens utsida har ju ofta utnyttjats just för ingravering av bärarens namn, åtminstone initialerna.

Helt nytt är emellertid förslaget, att ingen uppgift ingraveras, utan att den kontrollerats, vilket för med sig, att man måste hålla kontakt med de statliga myndigheterna.

Fördelen med "identitetsur" är, att man bär ett hållbart, öomt dokument med sig, som är ovärderligt att ha i många kritiska situationer.

sekundvisare. Verket är ett arbete av firman Poitevin.

Uret levererades i ett läderetui, där även ett par reservdelar hade sin plats och både etuiet och reservdelarna finnas kvar, men det går fortfarande förträffligt, när det dras upp. Givetvis är det nyckeluppdrag. Vad som gör uret ännu värdefullare är, att den främre boetten prydes av ett porträtt av Lincoln av den bild, som kallas "Gettysburg Lincoln" och som räknas som ett av de bästa porträtten av presidenten. Porträttet är graverat av en god schweizisk konstnär på området, vars namn numera är bortglömt. Samma konstnär har även graverat Lamons bild på ett annat fickur.

Det ur, som Lamon fick i födelsedags-

SOLURET

*Jag tycker om solur
abstrakta mittpunkter
av geometriska perfektioner
i trädgårdars fjäringt putsade nyckfullhet.*

*Stolta skulpturer
av surrealism
och mänskligt skarpsinne
i värtlighets irrationella planmässighet.*

*Jag tycker om solur
för att de så oskyldigt gäcka
konstruktörernas rationella planmässighet*

*och strävan mot beroendet av tiden:
när solen är borta
är klockan inte någonting alls.*

*Jag tycker om solur
för deras försök att lära
att tiden bara är en skugga
som trevar sig runt.*

*Jag tycker om solur
för deras stumma erinran
att tiden ibland
inte finns.*

*Tryggve Emond
(Ur "Mina heliga lekar")*

gåva, kostade vid inköpet 460 doll. och det är antecknat i Tiffanys kassaböcker, där uret köptes, att Lincoln betalade kon-
tant. Att det var en värdefull gåva är ju klart, men det var också en gåva till en vän, som var sin kollega en trogen kamrat intill slutet. Att uret i våra dagar är obetalbart är ju klart, då det kommit från en av de resligaste gestalterna i Amerikas historia.

År 1919, efter första världskriget alltså, infördes i Ryssland elva medeltider. Vid fastställandet av gränserna för dessa gick man summariskt tillväga. Någon hänsyn till, vad som passade befolkningen tog man ej. Tidsgränserna följde floder, järnvägslinjer och i de glest befolkade områdena var det meridianerna, som följdes. Så kunde t. ex. staden Novozibirsk, som av floden Ob delas i en östlig och en västlig del, ståta med två olika tider med en skillnad på en hel timme. Att detta oefterrättliga tillstånd ej i längden kunde bestå är tydligt. Även Ryssland har fått nya tidszoner. Antalet är fortfarande elva, men gränserna löpa numera utmed förvaltningsområdena. Denna nyordning trädde i kraft i mars 1957.

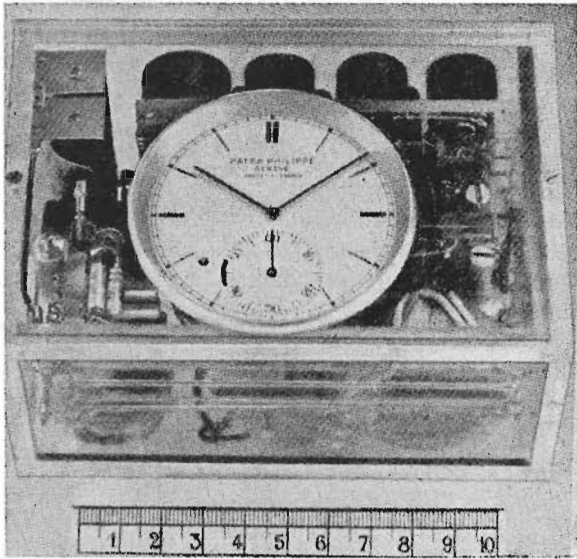
I maj anordnade Elektro-ingenjörsinstitutet i London en internationell kongress om transistorer. Kongressen kompletterades med en utställning.

Ett Lincolnminne

I december i fjol högtidlighölls 150-årsminnet av Abraham Lincolns födelse och då visades bl. a. Lincolniana i Lincoln Memorial University, Tenn., ett fickur, som Lincoln förärade sin juridiske medarbetare Ward Hill Lamon år 1853, då Lamon fyllde 35 år.

Uret är ett schweiziskt guldur med dubbelboett, av vederhäftigt format, passande för mottagaren, som var en storvuxen man liksom Lincoln själv. För sin tid var det ett komplicerat ur, eftersom det är försett med stoppmekanism. Det är följaktligen utrustat med särskild centrumvisare för detta ändamål. I övrigt har det tim-, minut- och

Världens minsta kvartsur

Behändigt schweiziskt kvartsur.

På årets Baselmässa visade firman Petek Philipp, Genève, det minsta kvartsreglerade uret i världen. Totalvolymen för uret, en akkumulator för en 70 timmars gångreserv inberäknad, uppgår till 830 cm³; totalförbrukningen 15 milliwatt för hela apparaten är ytterligt ringa.

Ett dylikt kvartsur erbjuder många fördelar. Man kan bl. a. påpeka, att det är lätt att transportera och att dess energiförbrukning är mycket liten, allrahelst som uret kan "laddas" förmedelst solarbatterier eller termoelektrisk effekt. Någon temperaturstabilisering

behöver man ej tänka på och uret kan användas även i de minsta anläggningar, för vilka en noggrann synkronisation är erforderlig m. m. En fördel är också, att uret ej har andra lösa delar än verket och kan användas i rum med konstant temperatur.

Detta kvartsstyrda ur består av fyra huvuddelar: kvartsoscillator, frekvensfördelare, förstärkare och urverket. Det senare drives med ett särskilt konstruerad synkronmotor i miniatyrformat.

Sedan man nu en gång börjat med kvartsur av små dimensioner, får väl det första snart efterföljare.

Kring ett ur från släkten Medici

Essex-Institut i Salem, USA, äger ett golvur med Medicéernas vapen på. Detta köptes c:a år 1880 i Florens och ingenting motsäger antagandet att det kommit från den berömda släkten Medici. Uret har svart foder och har målad tavla med kvartstreck mellan heltimmarna. I ett urtag rör sig pendeln. Då det här rör sig om ett 1600-talsur, är det ej frågan om den av Huygens konstruerade långa pendeln utan om den s. k. kosvanspendeln. Vad som gör, att uret är särskilt märkligt är, att denna kosvanspendel ej rör sig framför tavlan, som brukligt är, utan placerats bakom, men framför verket i alla fall. Pendeln är förbunden med den vågräta spindeln, som i sin tur vilar på det vågräta steghjulet. Detta ur har av experten Morpurgo förmodats kunna vara ett arbete av den berömda Johan Ph. Treffler, hovurmakare hos storhertig Fredriker II 1656—64.

Enligt en uppgift från en samtida hade Treffler byggt flera pendelur för storhertigens räkning, bland vilka ett ur, som visade timmar och minuter och i vilket han placerade en pendel på sam-

ma sätt som Francesco Geuerini i sitt ur av järn hade ordnat det omkring 1655. Denna pendelkonstruktion anges ha varit byggd på Galileis. Tyvärr är Geuerinis såväl som det omnämnda Treffler-uret försvunna.

En uppgift av Guiseppe Campani från 1660 omtalar, att han, då han omkring år 1657 visade sitt pendelur för storhertigen, fick se tre olika sorters pendelur hos honom. Ett gammalt, som var konstruerat på samma sätt som hans eget.

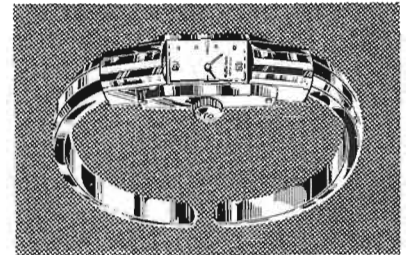
Slutsatsen härav blir, att man vid denna tid i Florens hade tre sorters pendelur: Galileis med pendeln placerad i sidled, Huygens med den långa, bakom verket placerade och den framför tavlan placerade (kosvans-)pendeln.

Joh. Ph. Treffler, som var född i Augsburg 1625, var en särdeles kunnig mästare. När han 1664 lämnade Italien och åter slog sig ner i sin hemstad kunde han alltjämt glädja sig åt att gynnas av hovet. Han konstruerade förnämliga konstur, vilka visade tiden, planethanorna, himlens rörelse m. m. Av hans märkliga produktion äro endast två

ERNEST BOREL

— världsmärket sedan 100 år,
känt och beundrat i alla länder.

• • •
ERNEST BOREL
1859-1959

En gros:

AKTIEBOLAGET RÄTT TID
Malmö Stockholm

pendelur enligt Huygens system bevarade. Till dem bör alltså läggas Mediciuret med den baktill svängande pendeln. Prof. E. Zinner, som upptagit frågan till granskning, anser, att Mopurgos attribuering av uret till Treffler är tämligen säker. Hela spörsmålet faller inom den korta tidrymden av ett par år och de kring Mediciuret nämnda konstruktionerna visa klart och tydligt, att Huygens lösning av pendelproblemet låg i tiden.

Schweiz kommer att anordna en nationell utställning år 1964. Organisationskommittén har redan haft sitt första arbetsplenum i Lausanne.

Som förut meddelats i UN har ett institut för finmekanik, urteknik och tidmätningsskaps inrättats i Stuttgart. Detta institut stod färdigt och överlämnades högtidligt den 15 maj med representanter för västtyska förbundsrepublikerna, Baden-Württemberg, tyska urindustrin, vetenskapen och högskolan i Stuttgart, som särskilt inbjudna gäster. Institutet, som är det första i sitt slag, kommer tvevelsutan att göra tyska urindustrin stora tjänster.

Jakob Kienzle.

Ett mycket känt och uppskattat märke inom urindustrin är Kienzle. Hundraårsminnet av bäraren av det namnet högtidlighålles i år och då alldeles särskilt i Schwenningen am Neckar, där han var född och där han verkade.

Jakob Kienzle, som alltså såg dagens ljus 1859 i Schwenningen, där han också år 1873 slutade sin skolgång, sysslade sina första ungdomsår med affärsverksamhet. Hans verksamhet sedan präglades också av en lycklig kombination mellan industriidkare och affärsman.

Kienzle var en man, som förstod vad tiden krävde och utrustade sina verkstäder med alla nya maskiner, som då fördes i marknaden. Han blev en av pionjärerna för den nya, tyska urindustrin med ögonen särskilt riktade på Amerika, som då var föregångslandet på detta industriområde. Att man på vederbörligt håll uppskattade hans insatser framgår av, att han som erkänsla för sina insatser till tyska urindustrins fromma fick kommerseråds titel och för sina insatser på det tekniska området erhöill hedersdokortiteln av tekniska högskolan i Stuttgart.

Men Kienzle var ej blott storföretagaren och industrimannen, han var även en stor människovän, som med varmt hjärta engagerade sig i sina medarbetares och arbetares väl och ve och han vördades av alla sina anställda som en far.

Till sin hemstad hyste han stark och innerlig kärlek. Han bemödade sig att på alla sätt befordra dess välgång. Han blev också dess hedersmedborgare.

När han år 1883 ingick äktenskap med dottern i den ansedda urmakarfamiljen Schlenker i Schwenningen, så betydde detta, att han fick fäste i den verksamhetsgren, som skulle ge honom en livsuppgift av stora mått. Samma år, d. v. s. 1883, kom Kienzle in i firman, som han då drev med svågern C. J. Schlenker till år 1898, då denne på grund av sjukdom lämnade företaget.

Schlenkers firma hade startats redan 1822 och detta år är alltså firman Scen-

ker & Kienzles egentliga grundläggningår och sålunda även nuvarande Kienzleindustris verkliga upphöv.

När Kienzle inträdde i företaget, sysselsattes 20 arbetare i detsamma och årsproduktionen var 2.100 st. fjortondagars regulatorverk. Efter ett år var produktionen 30.000 verk pr år. Fyra år senare producerades 65.000 ur och företaget räknade då 200 anställda. Denna stab hade vuxit i takt med produktionen och räknade över 400, när Schlenker helt lämnade företaget i Kienzles händer år 1898. Tio år senare producerades 2.350.000 ur årligen och de anställdas antal var 1.700. Vid utbrottet av första världskriget hade de anställdas antal ökats till 3.000. Ur-fabrikationen fick emellertid inställas, och företaget fick träda i krigsindustrins tjänst. Efter krigets slut ombildades företaget till Kienzle Uhrenfabriken K G, som år 1922 gjordes till aktiebolag.

Med bolaget sammanslogs år 1929 den gamla ansedda urindustrin Thomas Ernst Haller och därmed ökades produktionsförmågan, så att dagsproduktionen uppgick till 10.000 ur, de anställda hade då utökats till c:a 3.500 personer. Det gick alltså framåt och år 1939 hade man nått produktionsgränsen fem miljoner ur pr år.

Det andra världskriget medförde för Kienzle som för så många andra tyska industrier katastrofala följder, ej minst därigenom att segermakerna till stor del demonterade och lade beslag på den tyska industrins maskinpark. Härtill kommo svårigheterna med material, kol, elenergi o. s. v. Det gick långsamt fram med återuppbyggnaden och konsolideringen av Kienzleföretaget, men 1948 kunde man åter börja känna fast mark under fötterna och sedan ha Kienzleprodukterna åter hävdat sig på marknaden och de anställdas antal är nu omkring 3.000. Fabrikationen omfattar armbands- och fickur, väckarur, reseur, bordsur, köksur, väggur, skrivbordsur, elektriska ur, stilur, bilur o. s. v.

Jakob Kienzle, pionjären, som formade framtidsprogrammet för denna urindustri, som överlevat två världskrig, gick ur tiden 1935 sjuttiosex år gammal.

Styckjunkare Fyr:

— Å bror fick föra regenmentet till kyrkparad i officers ställe!

Styckjunkare Mutal:

— Ja, men det var ju ingenting. Men prästen stod där å prata om å synda å synda. Men när man börjar med stallvakt kl. fyra på morron och har tjänstgöring hela dagen, så inte får en någon tid att synda.

OM NATTUR... (Forts. från sid. 3)

därstädes, har 16 dylika knoppar av olika format. Urets konstruktion visar, att det är avsett för nattligt bruk och kan regleras efter nattens längd. Vid vintersolståndet är det natt sexton av dygnets timmar. När rese- och fickuren kommo, var det ej ovanligt med känselknoppar för att lätt ta reda på tiden i nattmörkret.

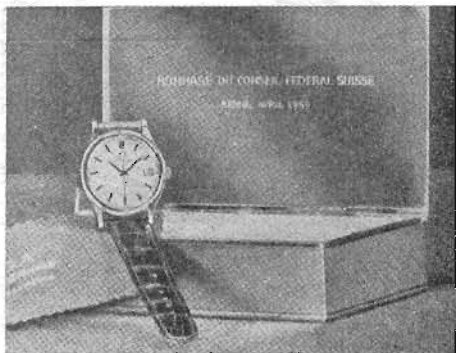
Det var först inne på 1600-talet som man började med andra typer av nattur. Den ständiga utvecklingen på urmekanismens område gav ju också andra möjligheter än förut. Den gamla metoden under medeltiden att för hand slå timplagen på klockor var för sekler sedan ett föräldrat bruk, men i golvuren levde klockklangens kvar i slagverket. Detta försågs nu med en repetitionsmekanism, genom vilken man med ett enkelt handgrepp kunde utlösa senast fullbordade timplag eller del därav.

Det var ju inte alla, som tålte vid klockslagen i sin sängkammare och för dem hittade man på nattet med belysning. Det var ofta ett ur med två sifferringar, en för dagen och en för natten, den senare merendels transparent. När ljuset tändes bakom upplystes sifferingen och tiden avlästes lika lätt på natten som på dagen. Av denna form av natten äro variationerna många både med direkt och reflekterande ljus. Sjuttonhundratalet var särskilt förtjust i dessa natur, lumineuser, som de ofta benämndes under denna fransktalande tid, och vi ha sådana förfärdigade av svenska mästare såsom Peter Ernst och den från Bellman välkände urmakaren Fredman.

Även fickuren fingo följa med i utvecklingen och de s. k. repeteruren kunde glädja sig åt en popularitet, som fortfarande dröjer kvar. Genom att trycka på bygelknappen drar man upp det inbyggda slagverket, som då repeterar senaste timplag och fortsätter, om tiden lidit så långt, med kvart- och halvslag. Dessa små slagverk kunna ofta vara utbyggda med scener med rörliga figurer, vilka utföra en eller annan rörelse i takt med slagen. Speciellt under 1700-talets senare del och början av 1800-talet voro dessa ur mycket på modet.

I våra dagar har man infört de självlysande tavlorna och t. o. m. i armbandsuren har man byggt in väckarverk, om man skulle behöva väckas ur sin sömn. Men man får ju också medgiva, att det ej är så besvärligt att ta reda på tiden på natten som förr världen. Vår tids ytterligt bekväma belysningsmöjligheter göra det lätt för oss att snabbt och bekvämt tidsorientera oss, hur mörk natten än är. För dem, som alltid äro hänvisade att vara i avsaknad av ljus, de blinda, finnas ju speciellt konstruerade ur, lätt avläsbara med känseln.

Fin bröllopspresent

Schweiziska bröllopsgåvan till japanske kronprinsen.

Den japanske kronprinsen Akihito har, som bekant, gift sig. Givetvis erhöll brudparet ett otal förnäma gåvor och bland dem befann sig även här avbildade. Det är ett förnämligt schweiziskt kalenderarmbandsur i guld. Uret överlämnades som bröllopsgåva från schweiziska förbundsrådet.

Nytt urmuseum i Le Locle

För två år sedan förvärvade staden Le Locle det från senare hälften av 1700-talet stammande herresätet Château des Montes för att där inrymma de rikhaltiga samlingar av ur, som staden äger. Man har nu kunnat slutföra arbetet med samlingarnas ordnande och i slutet av maj kunde museet öppnas.

Bottenvåningen är mycket stilfullt möblerad och den kommer för framtiden att vara stadsmyndigheternas representationsvåning. Här kommer man också att anordna den högtidliga prisutdelningen i observatoriets i Neuenburg årliga kronometertävling.

Våningen ovanför hyser en mycket bekant samling, som sammanbragtes av den i Le Locle födde konstnären Maurice Sandoz. Han var diktare, konstnär, musiker och inriktade sig på att samla enbart föremål av hög kvalitet från hemstaden. Bland dessa befinna sig skilda slag av ur och sirliga automater. I samma våning har man även inrymt ett litet stadsmuseum, som visar denna urmakarstads utveckling.

Det egentliga urmuseet är placerat ytterligare en våning upp. Här har man astronomiska instrument från det tidiga 1700-talet, upp till de nyaste kronometertyperna. För övrigt inrymmer denna samling ett mycket förnämligt urval av de bästa och konstnärligaste tidmätare,

som framställts eller uppfunnits här i den högt belägna dalen i Jura.

Till museet är särskilt Alfred Chausuis namn fäst; det är nämligen han, som till stor del skapat det. Som chef för kommissionen för främjandet av urmuseet i Le Locle, utnyttjade han varje tillfälle att förvärva värdefulla ting till samlingarna. Denne beklagligtvis i förtid bortgångne kännare av urets historia, tänkte även på annat sätt på museet. Hans oskattbara bibliotek med tillhörande oräkneliga teckningar, anteckningar och andra dokument hade han överlämnat till staden. Museet har på så sätt även blivit en hyllning åt den osjälviske forskaren.

Ryska ur

Historiska museet i Moskva har ett s. k. tellerur (tallriksformat) av silver, med kosvanspendel, utfört av Uppsala-urmakaren Olof Thelott 1703. Han var son till Philipp Jakob Thelott från Schweiz, som inkallades till Sverige av Olof Rudbeck för kartgravyrer m. m. till "Atlantican".

Ryssland har för övrigt många intressanta ur från äldre tider. På Eremitaget i Leningrad finnes t. ex. ett ur med automatiska figurer. Det är byggt av Londonurmakaren James Cox, † 1788. Uret har en stor förgylld bur, vari finnes en trädstam, varpå en påfågel sitter. När timplaget ljuder kraxar påfågeln och slår ut stjärten. Samtidigt galar en tupp och en liten bur med en uggle i vänder sig. Det hela kompletteras med klangen från tolv klockor. Cox byggde detta ur 1772. År 1775 byggde han ett stort reseur med emalj-målningar, som tillhörde baron Stieglitz' samlingar. Cox var vida berömd för sina automatur och i Peking hade man ej mindre än 18 stycken dylika av hans hand.

Ur voro omtyckta presenter furstar emellan och till Ryssland ha på 1500-talet ur sänts som gåva till zaren från tyska furstar. Huru mycket, som är kvar, har man ingen uppgift på, men säkerligen finnes det ej så litet bland zarhusets gamla egendom. Mycket av det gamla materialet har dock delat samma öde som det gjort litet varstädes: verken ha ändrats om och förbättrats i takt med nykonstruktionerna och åtskilliga foder ha helt enkelt berövats de gamla verken och försetts med nya. I alla fall torde beståndet av gamla ur i Ryssland ej vara så ringa och materialet, en gång bearbetat, kommer säkerligen att ge åtskilliga upplysningar av värde till urmakeriets historia.

— Var du glad över att jag tvättat din klocka — nu spar du in en klockrengöring.

*

Gamle skeppar Lundberg berättar:

— Jo si vi va en gång oppe ve Grönland, å då råkte jag te å tappa dinkan min i sjön. Jag dök på ögonblicke förstår sig och feck tag i 'na; men si när jag skulle opp igen, då hadde då frusit ovanför mej! Då va stört lögn å komma igenom och brått va då. Ja to å hojta å alla krafter: — Langa hit en såg! Å en såg feck ja å sen geck då som en dans att såga seg opp igenom isen, men fy attan va ja feck möcke sågspån i ögera! Men si de vill säga, att dinkan sen har velat dra sej lite före.

*

Bland annat, som slumpas bort på auktion i Mockeby, är en gammal dalaklocka. Auktionsutropare Smälén är hetlevrad och tycker inte om några inpass.

— Jaha, så ha vi dalaklockan! Vad få vi för den? 4.50, 4.50 budet, 5 kronor, 5.50...

En röst från publiken:

— Slår ho?

Smälén (argt):

— Ja, de gör hon du, men inte värre än du törs gå te'na.

*

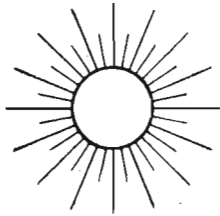
Direktör von Leben-Lassen berättar:

— Å festligt var det och roligt var det och länge höllo vi på. Å västen med gulduret i var borta i åtta dar, men jag hitta det igen, när jag tog nattskjortan av mig.

*

Världens mest tankspridde man säges vara den, som trodde, att han glömt sitt fickur hemma och tog upp det ur fickan för att se efter, om han hade tid att bila hem efter det.

Flash

Vattentätt
armbandsur
m. elektriskt
belyst
urtavla.
Dess miniatyr-
ackumulator
kan
laddas
upp
vid
behov.

ERNEST BOREL
NEUCHÂTEL - SWITZERLAND